

Biblioteksplan för biblioteksverksamheter inom Landstinget Dalarna 2016-2018

Antagen av
Landstingsfullmäktige 29 februari 2016

Innehåll

<i>Inledning</i>	3
<i>Värdegrund och övergripande mål</i>	3
<i>Beskrivning av verksamheterna</i>	4
Bibliotek och informationscentral	4
Länsbibliotek Dalarna	5
Folkhögskolornas bibliotek.....	6
Musikkonservatoriets bibliotek.....	8
<i>Utmaningar</i>	8
<i>Prioriteringar</i>	9
<i>Källor</i>	12

Inledning

Omfattning

Bibliotekslagen (SFS 2013:801) stadgar i 17§ att kommuner och landsting ska anta planer för sin verksamhet på biblioteksområdet. De biblioteksverksamheter som omfattas av denna plan är Bibliotek och informationscentral (sjukhusbiblioteken), Länsbibliotek Dalarna samt biblioteksverksamhet vid Fornby, Malungs och Mora folkhögskolor och vid Musik-konservatoriet. Planen gäller 2016-2018 och antas av Landstingsfullmäktige i Dalarna i februari 2016.

Användning, uppföljning och revidering

Biblioteksplanen används tillsammans med verksamheternas övriga styrdokument för att stärka biblioteksverksamheterna och deras samverkan, såväl med varandra som med andra. Planen följs upp årligen av respektive verksamhetschef. Den revideras under 2018 i samverkan mellan cheferna för de verksamheter som omfattas av planen. Ansvarig för att initiera revidering är länsbibliotekschefen.

Biblioteksplanens avgränsas i förhållande till kultur- och bildningsplanen genom att den fokuserar frågor för just biblioteksverksamheterna. Planens syfte är att vara ett instrument för ökad bibliotekssamverkan i länet.

Värdegrund och övergripande mål

Bibliotekslagens andra paragraf anger det allmänna biblioteksväsendets ändamål:
”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.”

Biblioteksverksamhet av hög kvalitet främjar fri informationstillgång, åsiktsbildning och yttrandefrihet vilka är förutsättningar för det demokratiska samhället. Dalarnas invånare möter bibliotek på olika sätt utifrån de roller och behov de för tillfället har. Det kan vara som studerande, patient, förälder, anhörig, vårdpersonal, lärare, läshungrigt barn, nyanländ, släktforskare med mera. Oavsett användarens behov ska biblioteksverksamheterna se till att användarna har bästa möjliga tillgång till information och idéer i alla tänkbara medier och format. Det innefattar stöd för principerna om fri tillgänglighet – open access, öppen källkod och öppna licenser.

Samverkan mellan de olika bibliotekstyperna inom landstinget, såväl som samverkan med andra biblioteksaktörer i Dalarna och hela landet syftar till att stödja människors möjligheter att vara aktiva och delaktiga i samhällslivet. Den möjligheten stärks genom att bibliotekslandskapet i Dalarna är så tillgängligt som möjligt för de människor som bor här. Samverkan mellan bibliotek är lagstadgad: ”I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.” (Bibliotekslagen, 14§)

Beskrivning av verksamheterna

Landstinget Dalarna har fyra olika typer av biblioteksverksamhet: Bibliotek och informationscentral i hälso- och sjukvården (sjukhusbiblioteken), folkhögskolornas bibliotek, Musikkonservatoriets bibliotek och den regionala biblioteksverksamheten genom Länsbibliotek Dalarna. Alla definieras i Bibliotekslagens första paragraf som delar av det allmänna biblioteksväsendet. Musikkonservatoriets biblioteksverksamhet omfattas av skollagens skrivningar om skolbibliotek: ”Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek” (SFS 2010:800, 2 kap. 36§).

Bibliotek och informationscentral

Syfte, mål och framgångsfaktorer

Bibliotek och informationscentral innefattar sjukhusbiblioteken i länet. Syftet är att vara en resurs med litteratur och kompetens inom det medicinska biblioteksområdet, samt att ge tillgång till ett kulturutbud inom landstinget på framför allt litteraturens område. Bibliotek och informationscentralen är en del av hälso- och sjukvårdsförvaltningen i landstinget och tillhör Division Medicin. Sjukhusbiblioteken är där samlade i en enhet tillsammans med gemensamma receptioner och konferenslokaler.

Målet är att sjukhusbiblioteket uppfattas som en resurs med kvalitet och med ett allsidigt och relevant utbud. Framgångsfaktorer är att stå för en effektiv och nära service till personal och patienter.

Verksamhet

Sjukhusbiblioteket syftar till att bidra till en kunskapsbaserad vård genom att tillhandahålla litteratur och e-resurser via ett generöst öppethållande och tillgänglighet via näten. Verka för att användare tillgodogör sig kunskaper i en lärande organisation via litteratursökningar, visningar och utbildningar. Ge ineliggande patienter och vårdsökande möjlighet att ta del av bibliotekets utbud genom personliga besök på vårdavdelningar och genom depositioner i dagrum och väntrum. Genom olika marknadsföringsåtgärder befrämja och stimulera till användande av bibliotekets resurser.

Målgrupper för verksamheten

Målgruppen är framför allt anställda i landstinget, patienter och vårdsökande, samt i begränsad utsträckning (på grund av licensavtal) anställda, forskare och studerande inom vård och omsorg i Dalarna. Allmänhet kan på plats i bibliotekslokalen ta del av det medicinska biblioteksutbudet.

Samarbetspartner på regional, sjukvårdsregional och nationell nivå.

Sjukhusbiblioteken samarbetar nationellt inom Eira (Inera AB) och i olika nätverk, till exempel Föreningen sjukhusbibliotekschefer. I sjukvårdsregionen där Landstinget Dalarna ingår finns ett nätverk för sjukhusbibliotek. Samarbetspartner inom landstinget är

Länsbibliotek Dalarna, samt i regionen i övrigt Högskolan Dalarnas bibliotek och länets folkbibliotek.

Länsbibliotek Dalarna

Syfte, mål och framgångsfaktorer

Länsbiblioteket är Landstinget Dalarnas regionala biblioteksverksamhet. Länsbiblioteket ska främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller länets folkbibliotek samt samverka med regionala och nationella aktörer på kultur-, bildnings- och biblioteksområdet. Den regionala biblioteksverksamheten arbetar strategiskt med biblioteksutveckling genom stöd till kommunbiblioteken. Utgångspunkterna är folkbibliotekens/kommunernas behov, Dalarnas kultur- och bildningsplan 2016-2018 och bibliotekslagen.

Syftet med den regionala biblioteksverksamheten är att Dalarnas invånare ska få jämlik tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Barnperspektivet ska vara utgångspunkt för verksamheten. Länsbiblioteket verkar för barn och unga bland annat genom särskilt stöd till barnbiblioteken. Länsbibliotek Dalarna ska vara en aktiv och drivande samarbetspart regionalt och nationellt. Målet är att vara ett gott och relevant stöd för biblioteksutvecklingen i kommunerna. Framgångsfaktorer för verksamheten är förhållningssätt som kännetecknas av utvecklingsfokus, dialog och nätverk samt utvärdering, omprövning och kritisk granskning. Länsbiblioteket ska vara en lärande organisation.

Verksamhet

Konkret arbetar länsbiblioteket genom att ordna fortbildning för bibliotekspersonal, stödja utvecklingsarbete genom att söka projektmedel och driva utvecklingsprojekt, stödja biblioteken i gemensamma frågor, men även genom stöd till det enskilda biblioteket i utvecklings- och verksamhetsfrågor. Samordning och omvärldsbevakning är områden där länsbibliotekets nätverk på lokal, regional och nationell nivå är viktiga tillgångar. Länsbiblioteket kompletterar bibliotekens medieförsörjning och samordnar transportlösning så att medier kan cirkulera i länet.

Målgrupper för verksamheten

Personalen på länets kommunbibliotek är den främsta målgruppen och bibliotekscheferna de viktigaste strategiska samarbetsparterna. Ytterst är Dalarnas invånare målgruppen, men de nås till övervägande delen indirekt.

Samarbetspartner på lokal, regional, interregional och nationell nivå

Länsbibliotek Dalarna arbetar i samverkan och samspel med det omgivande samhället och i nära dialog med folkbiblioteken och andra aktörer inom bibliotek, bildning och kultur. Samverkan sker inom länet men också interregionalt och nationellt. Särskilt viktiga samarbetspartner är länets kommunala bibliotek, folkbildningen i Dalarna och de regionala kultur- och bildningsverksamheterna. Viktiga samarbetspartner är också andra biblioteksaktörer i länet: Biblioteks- och informationscentral inom landstinget, Högskolan

Dalarnas bibliotek och Trafikverkets bibliotek. Dalarnas Biblioteksförbund är en ideell förening som samlar flera av länets biblioteksaktörer och som samordnas av länsbiblioteket.

Interregionalt är de mellansvenska länens regionala biblioteksverksamheter särskilt betydelsefulla samarbetspartners; med dem sker ofta samverkan om projekt. På nationell nivå samarbetar länsbiblioteket med övriga regionala biblioteksverksamheter, Kungliga biblioteket, Statens Kulturråd och Myndigheten för tillgängliga medier samt andra biblioteksaktörer som till exempel Svensk Biblioteksförning.

Fornby folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Fornbys bibliotek är en levande mötesplats för lärande och inspiration till läsning. Biblioteket är öppet för skolans studerande och personal under skoltid. Man kan söka information, låna fack- och skönlitteratur, läsa tidningar och tidskrifter men också utnyttja biblioteket som en lugn arbetsplats. Skolan har en bibliotekarie på halvtid. Inköp sker i samverkan med kommunen i skolans Biblioteksnämnd.

Framgångsfaktorer i verksamheten är ett bra läge, en trevlig och inbjudande lokal, kunnig personal, trådlöst internet och ett bra utbud av media.

Biblioteket är också en filial till kommunbiblioteket i Borlänge som håller öppet med bibliotekarie 12 timmar i veckan.

Två gånger i veckan anordnas läsgrupper med studerande på skolans SFI-kurser. Skolan arbetar med ett brett utbud av lättlästa böcker, e-böcker, fack- och skönlitteratur. Dessutom görs bokpresentationer på Facebook och arrangeras boklotterier och så vidare.

Samarbetspartners

Borlänge bibliotek är den viktigaste samarbetspartnern. Bland annat innebär samarbetet att det varje vecka kommer barngrupper från närliggande skolor och förskolor. Transporter går varje vecka mellan huvudbiblioteket och filialerna så att medier enkelt kan lånas och skickas mellan de olika delarna.

Fornbys filialer

Fornby folkhögskola har en filial i Falun och en i Ludvika. I Falun finns ett litet bibliotek som sköts av lärarna och som innehåller referenslitteratur och skönlitteratur. I Ludvika finns en läsfrämjande verksamhet i det café som ABF driver i huset. Det finns också begagnade böcker i klassrum som de studerande kan använda. Båda skolfilialerna använder sig av respektive kommuns huvudbibliotek som ligger nära skollokalerna.

Prioriteringar under planperioden

Prioriteringarna är läsfrämjande och att möta skolans olika deltagare utifrån individuella intressen.

Malungs folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Folkhögskolans bibliotek är en integrerad del av skolans bildningsverksamhet. Syftet är främst att vara ett resurscenter för studerande och personal på skolan. Men biblioteket har unika samlingar som är av såväl kulturhistoriskt som allmänt intresse. Framförallt gäller detta samlingar inom skolans specialområden, fjäll- och friluftsliv, samt folkmusik.

Målet med verksamheten är att tillhandahålla ett lättillgängligt och relevant utbud för låntagarna. Verksamheten sköts idag av en bibliotekarie som hyrs in på deltid från kommunbiblioteket. Via kommunbiblioteket samkörs även de tekniska delarna. Utlåningen sker till största del via självservice. Skolan har även ett biblioteksråd med studerande och personalrepresentation där bland annat inköp och utvecklingsfrågor diskuteras. Biblioteket har i dagsläget cirka 1200 registrerade lån/ år. Lokalerna används även för undervisning, konferens och mötesverksamhet.

Samarbetspartner

Samarbetspartner är bland annat Malung-Sälens kommunbibliotek, Svenska Institutet och Studieförbund.

Prioriteringar under planperioden

Prioriteringar under planperioden är att fortsätta utveckla tillgängligheten och användandet av biblioteket, såväl lokaler som samlingar. Skolan fortsätter att se till att samlingarna hålls relevanta och intressanta. En upprustning av den fysiska miljön har inletts och kommer att fortsätta i den takt skolans ekonomi tillåter. På sikt behöver även den fysiska tillgängligheten förbättras. Biblioteket ska utvecklas till att vara ett nav i skolans läsfrämjande uppdrag.

Mora folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Mora folkhögskola har ett obemannat bibliotek med fri utlåning till kursdeltagare och personal. Därtill finns en mängd okatalogiserad referens- och kurslitteratur som skolans pedagoger förfogar över för kompetensutveckling och undervisning. Bibliotekets behov av utveckling och förnyelse har åsidosatts under ett antal år.

Samarbetspartner

Mora folkhögskola har initierat ett eget projekt för läsfrämjande och samverkar även i ett läsfrämjandeprojekt med Ovensiljans bibliotek. Mora folkhögskola behöver även stöd från länsbiblioteket i form av lämplig kompetens för utformning av lokal biblioteksplan.

Prioriteringar under planperioden

För Mora folkhögskola gäller det att formulera syfte och mål för biblioteket samt dess målgrupper. För kommande året är därmed målsättningen att utforma en lokal biblioteksplan, se över bibliotekets roll på folkhögskolan samt bokbeståndet. Inte minst bör nya aspekter beaktas, som allmänhetens tillgång till biblioteket, den digitala utvecklingen och skolans egen verksamhetsutveckling samt nya målgrupper.

Skolan ser läsfrämjande som ett projekt med eget värde men också som en ingång i arbetet med att lyfta och förnya skolans bibliotek och ett forum för idéer och samtal som kan utgöra underlag till biblioteksplanen

Musikkonservatoriets bibliotek

Syfte, mål och verksamhet

Musikkonservatoriets bibliotek stöder skolans syfte att förbereda eleverna för högre musikstudier. Biblioteket är ett notbibliotek som består av nära 10 000 katalogiserade poster och omfattar partitur, orkesterverk till alla instrument, sång, övningsnoter med mera. Samlingen består till största delen av den klassiska repertoaren, men även en del jazz och folkmusik. I samlingen ingår också 2000 CD-skivor. Material anskaffas genom köp, men man hyr också in noter. Biblioteket används flitigt av lärare och elever i undervisningen. Notbiblioteket sköts av en lärare som har tre timmar i veckan till sitt förfogande för uppgiften. Utlåningen är manuell och sker genom självbetjäning.

Musikkonservatoriet har mottagit ett stort antal donationer av noter som är okatalogiserade och förvaras i ett arkiv.

Biblioteksmaterial för elevernas studier i andra ämnen än musik saknas på skolan. Elevernas behov av biblioteksverksamhet tillgodoses genom att de använder Falu stadsbibliotek. Det finns en mindre samling i en annan lokal av bland annat uppslagsverk, biografier och lite musikhistoria och musikteori, men samlingen är inte ordnad.

Samarbetspartner

Musikkonservatoriets notbibliotek är av en sådan kvalitet och omfattning att man får förfrågningar från andra musikinstitutioner, exempelvis Sveriges Radio. Musik i Dalarna är den närmaste samarbetspartnern.

Prioriteringar under planperioden

Prioriteringen är att få ordning på arkivet och katalogisera materialet som finns där.

Utmaningar för biblioteksverksamheterna

Landstingets biblioteksverksamheter delar de utmaningar som samhället i stort står inför. De behöver förhålla sig till dessa på ett aktivt sätt för att kunna möta sina användares behov. Att utveckla samverkan är en framgångsväg.

- Läsförmågan sjunker i vårt samhälle och socioekonomiska faktorer får en allt större betydelse för människors läsvanor och biblioteksanvändning. Förmågan att läsa är avgörande för människors möjligheter att vara aktiva deltagare i demokratin och samhällslivet. Frågor om hur biblioteken kan möta detta genom att utveckla sitt arbete med läsfrämjande blir därför mycket viktiga framöver.

- Idag beräknas en miljon svenskar inte vara digitalt delaktiga. Det talas om digitalt utanförskap, det vill säga oförmåga att ta del av samhällets digitala tjänster. En nyckelkompetens i dagens samhälle är medie- och informationskunnighet, MIK. Begreppet är definierat av Unesco och inkluderar tidigare begrepp som informationskompetens och digital kompetens. Den som inte kan orientera sig i den digitala världen har mindre möjligheter att aktivt ta del i samhället. Men även den som använder internet och digitala medier behöver tillägna sig kunskaper som krävs för att söka, värdera, använda och publicera information digitalt. Här har biblioteken en viktig roll att spela för att stärka Dalarnas invånares möjligheter att vara kunniga och aktiva deltagare i samhället och därmed demokratiskt delaktiga.
- En fjärdedel av Dalarnas invånare är 65 år eller äldre. Många äldre är friska och aktiva, men på sikt kan biblioteken räkna med att fler människor behöver läsning och service på sätt som är anpassade till deras behov.
- Antalet utrikesfödda ökar i Dalarna. Det ställer krav på att biblioteken utvecklar sin service till människor med andra modersmål än svenska. Det gäller både tillgång till material på andra språk än svenska och medier för att tillägna sig svenska språket, som lexikon och lättläst material på svenska.
- Människors tillgång till information begränsas trots att alltmer material blir tillgängligt digitalt. Högskole- och universitetsbibliotekens samlingar blir alltmer digitala. Det som tidigare kunde fjärrlånas i tryckt form är nu begränsat eftersom licensmodellerna gör att det digitala materialet som lätt skulle kunna cirkuleras, inte får spridas. Detta begränsar invånarnas tillgång till material och medier. För att kunna garantera medborgarnas fria tillgång till information och medier är det avgörande att biblioteken i framtiden kontrollerar sin egen tekniska infrastruktur. För att förverkliga detta krävs en strategisk utveckling av nya samarbeten där inte Dalarna räcker till. Samverkan måste ske på den nationella nivån.

Prioriteringar under planperioden för Bibliotek och informationscentral och Länsbibliotek Dalarna

Folkhögskolornas och Musikkonservatoriets prioriteringar återfinns i deras egna avsnitt.

Läsfrämjande

Bibliotek och informationscentral ska ta fasta på sjukhusbibliotekets delvis unika läge inom vården utveckla det läsfrämjande arbetet genom att:

- nå andra än de som vanligtvis besöker biblioteken,
- arbeta mer riktat och anpassat till olika gruppers behov och förutsättningar,
- verka för ökad samverkan mellan biblioteksaktörer i länet.

Länsbiblioteket ska aktivt stödja utveckling av kommunbibliotekens läsfrämjande arbete genom att:

- driva projektet Dela läslust under 2016 och 2017,
- arbeta för ökad samverkan mellan bibliotek och folkbildning samt andra aktörer under planperioden,
- höja medvetenheten om läsfrämjande som en strategisk fråga om demokrati inom bibliotek och folkbildning,

- utveckla sitt strategiska arbete med läsfrämjande.

Digital delaktighet och MIK

Bibliotek och informationscentral ska utveckla den digitala delaktigheten genom att ta sin roll att utföra och utbilda i litteratursökning och demonstrera e-resurser inom vården som utgångspunkt genom att:

- tillse att e-resurserna görs tillgängliga på ett mer attraktivt och enhetligt sätt och bättre marknadsföra att vårdpersonalen kan nå dessa oavsett var den befinner sig eller vilken digital utrustning den använder,
- bättre marknadsföra att även medborgaren kan ta del av sjukhusbibliotekets digitala utbud ,
- verka för patienter ges möjlighet att ta del av eller få kännedom om kommunbibliotekens digitala utbud.

Länsbiblioteket ska arbeta för att öka den digitala delaktigheten i Dalarna genom att:

- verka för ökat samarbete mellan bibliotek och folkbildning i frågan,
- verka för att fler aktörer i Dalarna deltar i den årliga e-medborgarveckan och Get Online Week,
- fortbilda personal om MIK,
- fortsatt arbeta för perspektivet ”digitalt innanförskap” i den regionala digitala agendan,
- arbeta för att synliggöra bibliotekens roll för medborgarnas digitala delaktighet i beslutsfattares ögon.

Ett mångspråkigt Dalarna

Bibliotek och informationscentral ska arbeta för att stärka biblioteksservicen till utrikesfödda i vården genom att:

- förstärka medieförsörjningen för nyrekryterad utrikesfödd vårdpersonal, samt utrikesfödda patienter och vårdsökande,
- genom att stärka kompetens och medvetenhet om arbetet med mångspråk bland sjukhusbibliotekets personal,
- delta i förnyelsearbetet för den mångspråkiga medieförsörjningen i länet.

Länsbiblioteket ska arbeta för att förbättra länsinvånarnas tillgång till medier på andra språk än svenska och tillgång till medier på lätt svenska genom att:

- initiera och genomföra ett förnyelsearbete för den mångspråkiga biblioteksservicen i länet i syfte att öka kvaliteten på tjänsten,
- höja bibliotekspersonalens kompetens och medvetenhet om att arbeta interkulturellt och med mångspråk,
- fortsatt arbete och delaktighet i Landstinget Dalarnas nätverk för nationella minoritetsspråk.

Litteraturen som konstform

Länsbiblioteket ska bidra till arbetet med att lyfta litteraturen som konstform i länet genom att:

- delta i arbetet med att utforma en strategi för litteraturområdet enligt Kultur- och bildningsplanen,
- fortsätta utvecklingen av webbplatsen Dalalitteraturen.se,
- marknadsföra och informera om Dalalitteraturen.se i länet och landet,
- i samarbete med bland andra Ludvika kommun inventera idéer om och förutsättningar för ett litteraturens hus i Dalarna,
- i samarbete med andra aktörer inventera exilförfattarskap i Dalarna.

Samverkan

Bibliotek och informationscentral ska verka för ökad samverkan med andra biblioteksaktörer i länet genom att:

- utveckla samsökningstjänsten Dalsök och delta med sjukhusbibliotekets katalog,
- öka kontaktytorna med andra biblioteksaktörer i länet.

Länsbiblioteket ska stödja, uppmuntra och initiera samverkan genom att:

- arbeta aktivt i det regionala samverkansrådet för barn- och ungdomsfrågor,
- stödja samverkansprojekt mellan länets biblioteksverksamheter,
- i samarbete med Dalarnas Bildningsförbund initiera och stödja samverkan mellan biblioteksverksamheter och folkbildning,
- stödja samverkan mellan bibliotek och regionala kulturverksamheter,
- ta initiativ till ett samverkansråd med representanter för alla typer av bibliotek i länet.

Källor

[Bibliotek i nationens tjänst: slutrapport](#), 2014.

En omvärldsanalys som Kairos Future gjort på uppdrag av Svensk Biblioteksforening.

[Bibliotekens internationella manifest](#)

En samlad översättning och utgivning av alla de internationella biblioteksmanifesten som Svensk Biblioteksforening och Svenska Uneskorådet har gjort.

[Bibliotekslagen, SFS 2013:801](#)

[Ny bibliotekslag, prop. 2012/13:147](#)

Förarbetena till lagen med redovisning av remissvar och överväganden.

[SCB:s befolkningsstatistik](#)

[Skollagen, SFS 2010:800](#)

Bestämmelser om skolbibliotek finns i 2 kap. 36§.

[Skolverkets juridiska vägledning om skolbibliotek, 2015](#)

[Surfa på vägen eller hamna i bakvattnet? : att navigera i en informationsmiljö under utveckling](#), 2014

En trendrapport från den internationella biblioteksorganisationen IFLA.

[Visa vägen – Dalarnas kultur- och bildningsplan 2016-2018.](#)